

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

563

Handwritten signature or name, possibly "P. King"

1009

C 7

~~XIV. 6. 853. A~~

563.
C. 7.

0720 5268

~~24~~
56
C. J.

1

VERSLAG VAN DE COMMISSIE DER
TAALKUNDIGE WERKZAAMHEDEN
BETREKKELIJK DE *BASTAARDWOORDEN*,
UITGEBRAGT IN DE VERGADERING DER
TWEEDE KLASSE VAN HET KONINKLIJK
INSTITUUT, OP DEN 8ten VAN
BLOEIMAAND 1809.

Zich op nieuw met het vertrouwen dezer Vergadering vereerd vindende, ten aanzien der Koninklijke Decisie, op het Lustpaleis van het *Loo* gegeven en gedagteekend den 12den van Grasmaand II. (No. 24,) en aan deze Klasse bij aanschrijven van den Heere Minister van Binnenlandsche Zaken van den 17den daaraanvolgende (No. 4) toegezonden, heeft de ondergeteekende Commissie geoordeeld, omtrent een voorwerp van zoo veel gewigt, en het geen zoo bijzonder de aandacht Zijner Majesteit tot zich getrokken heeft, des te ijveriger en te meer onverwijld te moeten berigten, als de uitvoering der daarbij vervatte last in haar aard niet slechts van een grooter omvang en omflagtiger behandeling is, maar ook dadelijk aan veelvuldiger zwaarigheden en ongelegenheden onderhevig moet schijnen, welke het van het uiterst belang is, wel te kennen, wel te bevatten, en op eene wijze, overeenkomstig de hooge bedoeling Zijner Majesteit, het zij te overwinnen of weg te ruimen, het zij in dier voege ter zijde te schuiven, dat van den (op eenmaal onwankelbare grondslagen te ondernemen) arbeid een gelukkige en spoedige afloop te verwachten zij.

A

De

ACAD

LVGD

2   VERSLAG WEGENS DE BASTAARDWOORDEN.

TWEEDE De Commissie derhalve, zonder verdere inleiding, toetredende om de **KLASSE**. Vergadering van den uitflag harer dadelijk in 't werk gestelde raadplegingen te dienen, zal begijnen met ten dezen kortelijk het Koninklijk oogmerk en de daaruit gevloeide last, in verband te beschouwen, en hieruit vervolgens afleiden: *vooreerst*, wat in de behartiging dezer last, ons ten aanzien der verscheidene punten, die daarbij in aanmerking komen, tot grond en tot rigtfoer moet strekken, en dan, in de *tweede plaats*, op welk eene wijze het werk met den meesten spoed, naauwkeurigheid, en volkomenheid te voltrekken zij.

's Konings oogmerk, Mijne Heeren! is niet anders dan de loffelijke bedoeling, eene zoo rijke, schoone, en zich-zelve genoegzame taal, als onze moedertaal is, van de haar verfmorende overlast der bastaardwoorden te *zuiveren*, en aldus den federt drie eeuwen zoo vruchteloos gekoesterden wensch onzer beste verftanden en blinkendste vernuftigen in vervulling te brengen.

Wenschen wij ons zelve geluk met een zoo verheven besluit, eenen Kunst- en Letterkwekenden Koning waardig! Te reusachtig, te verbaazend voor de vereenigde pogingen onzer bijzondere Taalminnaren en Maatschappijen; en dat den alles met een nieuw vuur bezielenden adem van eenen Monarch behoefde, om uitvoerbaar te worden! Wenschen wij ons zelve geluk, die het onder zijnen invloed vervullen mogen; en oogften wij, nu reeds in vooruitgezig, den dank van het Nageslacht in, dien wij met Hem deelen zullen, wiens zucht, wiens verlangen en zorg voor den luister des Hollandschen naams niets ontflippen mag!

Maar dat oogmerk, Mijne Heeren, is niet, om in de uitfluiting van het geen der taal niet dan verderflijk en verwoestende is, aan de zucht voor eene zuiverheid, in den tegenwoordigen wederkeerigen invloed der verschillende volken, ten aanzien van zeden, gewoonten, kunsten, en wetenscharpen, onbereikbaar (of liever, in eene afzondering en afgescheidenheid van de taal, die met dezen nuttigen, heilzamen, en noodzakelijken invloed onbestaanbaar zou zijn), hare rijkheid, hare duidelijkheid, hare kracht, hare kortheid, en hare verscheidenheid op te offeren; en het spoor zulker taalziftaren in te slaan, als de jongst afgelopen eeuw, in haar mid-

midden bij ons, op haar einde in Duitschland, heeft zien oprijzen; **TWEEDE**
 welke, uitroeiende wat wortelvast en inheemsch geworden was, niet slechts **KLASSE.**
 den allerweligsten akker (zoo veel in hun was) verwoesteden, en, door
 stijve vertolkingen van uitlandsche woorden, voor de Ingezetenenen-zelven
 hunne Landtaal grootendeels onverstaaubar maakten. Neen, Zijne Maje-
 steit wil, dat de *duidelijkheid* bewaard,

dat de taal niet verarmd worde door eene te zeer overgedrevene kieschheid,

of dat gene geweerd, wat, **HET ZIJ** *van Hollandschen oorsprong is* (al-
 schoon dan bij 't tijdsverloop, van allen uitheemschen zwier niet geheel
 vrijgebleven), **HET ZIJ** door een welgevestigd gebruik 't *Hollandsch*
 Burgerregt heeft verkregen;

of zelfs,

wat door eene volmaakt Inlandsche uitdrukking *niet volkomen* zou
 kunnen vervangen worden.

En met dit oogmerk is dan ook zamenstemmend, de last, om een
 tweederlei Lijst (beide naar de orde van 't Alfabeth ingerigt) van de bij ons
 ingeflopen en *meer of min in zwang gaande* BASTAARDWOORDEN te
 leveren. De eerste, van zoodanige, als *welker behoud niet raadzaam of*
noodzakelijk schijnt. En deze, **VOLLEDIG**, en met opgave der **GE-**
BRUIKLIJKE Hollandsche woorden die de Onduitsche vervullen.

De andere (en *déze*, **BEREDENEERD**) van die meestgebruikelijke
 vreemde woorden, welke (of *duidelijkheidshalve*, of *rijkheidshalve*, of
oorsprongshalve, of *burgerregtshalve*, of om het *ontbreken* van eene
 genoegzaam verstaanbare Hollandsche uitdrukking die hun plaats behoorlijk
 zou kunnen vervullen) zouden dienen behouden te worden.

Zie daar dan, Mijne Heeren, 's Konings niet naar eisch te eerbiedigen
 last aan de Klasse! — Wat moet ons nu regelen, of waarnaar moeten
 wij ons rigten in 't vormen dier twee woordenlijsten; en hoe zullen wij 't
 aansleggen om ons te kwijten?

A 2

De

4 VERSLAG WEGENS DE BASTAARDWOORDEN.

TWEDE
KLASSE.

De Commissie zal hier ieder dier twee Lijsten afzonderlijk in aanschouwen nemen, en voorts dat gene wat omtrent beide te bepalen valt, aan de overweging der Vergadering voordragen.

De eerste Alfabethische Lijst moet **A L L E** de *verwerpelijke* BASTAARDWOORDEN vervatten; de tweede, de *te behouden* BASTAARDWOORDEN, of die daar voor gaan. De *volledigheid* wordt omtrent deze laatste niet zoo volstrekt gevorderd. Met reden! Op de eerste Lijst niet gevonden wordende, zullen de woorden (voor zoo verre zij meer of min in zwang gaan) voor *toegelaten*, voor *gewettigd*, voor in den Hollandschertalfschat *opgenomen*, gehouden worden; het kan niet anders. Het algemeen, de *stellers van Staatsstukken*, zullen geene andere toevlugt, geene andere hun voorgeschrevene regelmaat hebben, om een bedenkelijk woord te vermijden of met eenig ander woord te vervangen. Te zorgvuldiger derhalve moet de eerste Lijst tot eene volledigheid gebracht worden, die niets verders te verlangen overlaat.

De tweede Lijst moet *beredeneerd* zijn. Te regt! De te verwerpen woorden kondigen zich-zelfen als uitheemschen of bastaarden aan, en er behoeft niets bij dan de opgave, hoe hen te verplaatsen. Maar geheel iets anders is het met die, welke men, door hen op de tweede Lijst te plaatsen, behouden wil.

De eerste Lijst is door haren aard, om het dus nit te drukken, *eensoortig*. Het zijn uitgeslotene bastaardwoorden (voortaan ballingen uit de taal), met hunne verklaring, van welke hier na!

Edoch dadelijk ziet men, dat de tweede Lijst (of het ware) meer dan éne soort van woorden behelzen moet; verschillend, naar mate hun wettiging op een van de vijf door Zijne Majesteit toegelaten gronden berust. Zij laat zich (natuurlijkerwijze) wat de stoffe aangaat, tot verschillende Hoofden brengen, die haar in zoo vele afdeelingen splitsen; alchoon zij dan ook, naar de vorm, onverdeeld en in de getrouwste volgorde van het Alfabeth doorloope. De Commissie gelooft daarin te moeten onderscheiden

- a) De woorden, die, volstrekt bastaardwoorden zijnde, echter duidelijkheids-

heidshalve niet algemeen kunnen ontbeerd worden; vooral in de kunsten, **TWEEDE** wetenschappen, en kanselarijstijl. Veelligt ook, in den handelstijl der koop- **KLASSE.** lieden.

Men neme, bij voorbeeld *pasferen* in de Lintweverij, waarvan 't *pasement*, en de naam van de *pasfeerdergracht* in Amsterdam. *Elektrizeren*; *katoen*; *platina*. De *fries*, de *pedestal*, in de Bouwkunst. De onderscheiden stemmen in de Toonkunst. *Elixir*, *electuarie*, onder de bereidfels der Geneeskunst. *Nampten* en *namptiferen* in de regtspleging. En, hoe zeer men het koopmans *debet* en *credit* zeer wel met *schuldig* en *te goed* kan vertalen, gelijk de Franschen 't doen met *doit* en *avoir*; de duidelijkheid blijft veelligt de duldung der steeds aangenomen en gebruikelijke woorden vereischen.

Ⓟ) De woorden, die, schoon ontbeerbaar, niet slechts in den volstrektsten zin, maar zelfs zonder nadeel der duidelijkheid, echter dienen behouden te worden ter oorzaak van de belemmering, welke hun verbanning noodwendig verwekken zou, en de schijnbare verarming, daaruit in de taal te ontstaan.

Wie kan b. v. altijd *Wijsgeer* en *Wijsbegeerte* dulden en de tautologie die daaruit voortvloeyen zou, daar men *Filosoof* en *Filozofie* even zeer gewoon is, als in 't Hollandsch gewettigd, te gebruiken. Wie altijd *boek-* of *wetenschap-oefentng* voor *studie*? Wij zwijgen hier, dat de *studie* der oefenende kunsten iets anders is dan hare *beoefening*. Wie zal zich niet in de engte gebragt vinden zoo hem 't woord van *Theorie* geheel wordt ontnomen; hoe zeer het meestal zeer wel door *beschouwing* of 't *beschouwend gedeelte* eener kunst plach uitgedrukt te worden. Even zoo schijnt het met *systema*, waar *zamenstel*, *zamenhang*, *grondbouw eener wetenschap* dubbelzinnig of ongenoegzaam is. En wat omschrijving zou er dikwijls niet noodig zijn, als men 't bijvoegelijk *systematisch* (schoon in 't geheel niet van de beste gehalte) ten eenemaal vermijden wilde?

6 VERSLAG WEGENS DE BASTAARDWOORDEN.

TWEEDE KLASSE.

Hoe eindeloos dikwijls zal het woord *brief* niet terug moeten keeren en de ooren vervelen in zaken van Kroophandel, zoo men *polis*, *paspoort*, *cognoscement*, *quittantie*, *kontrakt*, *obligatie*, *hypotheek*, en ontallijke meer, altijd verhollandscht gebruiken moet, en tot *verzekeringbrief*, *geleibrief*, *ladingbrief*, *kwijtbrief*, *verdrag-brief*, *schuldbrief* of *rentebrief*, *pand-* of *verbandbrief* enz. genoodzaakt is?

γ) De woorden, die, in hunnen oorsprong Hollandsch zijnde, wel uit andere talen wederom met eenige kleine verandering van uitgang of anderszins tot ons terug zijn gekomen, maar echter de Hollandsche gehalte en echten stempel behouden hebben, offchoon dan ook de laatste in den Vlaamschen en Uitlandschen omloop niet geheel gaaf is gebleven.

Zoo zou men b. v. onregt hebben, het woord *rots* te wraken, hoewel het in 't oorspronkelijk Hollandsch *rok* was, bij de Franschen *roc*, en aldaar vervrouwelijkt door den uitgang op de zachte *e*, die bij hen de *e feminin* wordt genoemd. Door dezen uitgang (name-lijk) tot *rokke* geworden, welke uitspraak men met *ch* (even als nog bij de Italianen) schreef, en daarna ook met *qu*. Tot dat, de uitspraak der *ch* veranderende, en van *k* tot *sj* overgaande (even als bij de Vriezen onze *k* dikwijls *tj* en *sj* is), het woord bij hen *roche* klonk, naar de tegenwoordige uitspraak, en, op die wijze tot ons weêr terug komende, *rots* bij ons indrong, en het oude woord *rok* geheel deed vergeten.

δ) De woorden, die door een wel gevestigd gebruik het ontwijfelbaar burgerregt reeds verkregen hebben.

Hoedanigen b. v. zekerlijk zijn, *troon*, *kroon*, *scepter*, *Majesteit*, hoezeer buiten alle bedenking vreemde woorden zijnde. Desgelijks *tafel*, *historie*, *partij*.

ε) De

a) De woorden, die te onrecht voor bastaard- of overgenomen woorden gaan, maar inderdaad Hollandsch van oorsprong zoo wel als van aard en gebruik zijn. TWEEDE
KLASSE.

Hoedanige wij er veelvuldige bezitten, als *venster, regeeren, rest, wijn, troep, staat, spraak, glorie* (dat eigenlijk *glorij* voor *gloring* is, even als *kleedij* voor *kleeding* en anderen dezer soort) van het werkwoord *gloren*, uit den voorleden tijd *gloor* van *gliczen* gemaakt.

Doch verdient het opmerking, dat in verscheiden dezer woorden meer dan een grond van wettiging samenloopt; van welke dan ook de een den anderen versterken moet en de hand bieden, en welke tevens uitgedrukt dienen te worden.

Maar niet genoeg is het, deze waarnemingen op te geven. Wat staat ons (en dit is het gewichtige punt, zonder welks beslissing niets te verrigten valt), wat staat ons tot rigtsnoer te nemen, zoo in de *verklaring en verplaatsing* der te verwerpen woorden (die de eerste Lijst moeten uitmaken),

ALS

in 't wettigen en toelaten op de alreeds aangevoerde vijf grondslagen, dier woorden die behouden zullen worden (en den inhoud der tweede Lijst opleveren)?

Wij beginnen met het eerste, en vragen: Hoe de bastaardwoorden, die wij uitwerpen, te verklaren, en door Hollandsche woorden of bewoordingen vervangen? En wat voor eene goede en aannemelijke verklaring, vertolking, of vervanging te houden, die het bastaardwoord ontbeerbaar maakt?

Wij vragen vervolgens, wat moet in geval van twijfel, beslissend gehouden worden, of een woord voor Hollandsch dan wel voor vreemd zij te achten.

8   VERSLAG WEGENS DE BASTAARDWOORDEN.

TWEEDE achten; en wat, in den twijfel, of er 't Hollandsch burgerregt aan zij toe
KLASSE. te kennen?

De eerste dezer vragen is van het allerhoogste belang, daar zeer zeker eene oneigen, en niet in den geest onzer taal gevormde vertaling eens woords, onze taal meer ontfiert, hare zuiverheid meer te kort doet, haren geest meer verlochent, en 't gevoel van beschaafde taalkenners en taalminnaars oneindig geweldiger kwetst, dan het toelaten eener als vreemd of uitheemsch erkende bewoording, die in de rede wordt opgenomen, zonder dat deze ophoudt, in wending, beloop, of houding volmaaktelijk Hollandsch te zijn. De Latijnen namen dus menigte van Grieksche woorden aan, somtijds met Latijnsch veranderde, somtijds met de Grieksche uitspraak en uitgangen zelf; de Grieken deden dit zelfde met Perzische woorden; en men kan geene taal bedenken, waarin dergelijke indrang van vreemde woorden, niet in meer of mindere mate zou plaats vinden. De schadelijkheid hiervan, berust ook hoofdzakelijk in 't verdringen der Inlandsche woorden door de Uitlandschen, die in gebruik raken; en in de wending van gedachten en uitdrukking die daardoor in somnige opzigten ontstaan kan. Maar de valsche smaak in de Inlandsche woordvorming, strijdig met den geest van de Landtaal, is vruchtbaar in duizenderlei nadeelige gevolgen, en doet haar allengskens ontaarden. Men zwijgt van 't verlies der natuurlijke losheid en vrijheid, beknoptheid, verscheidenheid, en welluidendheid, hetgeen er uit voortspruit; en waarvan de waarde door geen stijf *purismus*, gelijk men het noemt, wordt opgewogen. — De voorbeelden van eenigen onzer vroegere schrijveren, en in 't algemeen die der Duitscheren (en onder dezen vooral het onzinnig uiterste van *Campe* en zijnen aanhang, in Duitschland zelfs zoo belachen), mogen hierin ten afschrik en ter waarfchuwing strekken.

Men moet overzulks (naar het oordeel der Commissie)

- 1°. In de verklaring of vertolking bedacht zijn, de afgekeurde woorden te vervangen door zuiver Hollandsche, en (gelijk het in de Koninklijke Decisie te regt wordt uitgedrukt) in 't Hollandsch **GEBRUIK-
LIJKE**

LIJKE WOORDEN. Voor alles zich wachtende, van de Etymologische vertaling der vreemde woorden, die de Hollandsche verdrongen hebben. TWEEDe
KLASSE.

Dus moet men b. v. voor 't Fransche *pendant* het oude Hollandsche *welrga* gebruiken, en niet het sedert eenigen tijd door onkundigen in hun moederspraak uit het Hoogduitsch overgenomen *tegenhanger*, hetgeen zelfs de Hoogduitschers bespotten. Dus voor *Adjuvant*, niet *Medestander*, of *Bijstander*, of *helper*, maar *Bediende*, *Hoofdbediende*, *Onderbediende*. Dus voor *Basfe-cour*, niet *Nederhof*, maar 't echt Hollandsch *Werf* in de aaloude beteekenis, of, naar de beduiding der zaak, *Achterplaats*, *Keukenhof*, of dergelijke.

2°. Waar geene GEBRUIKLIJKE *Hollandsche* woorden te vinden mogten zijn, die het vreemde woord naar den eisch vervangen, moet men 't Hollandsche woord, dat men er voor vormt, niet naar het vreemde woord en deszelfs vorming of beteekenis bootfen, maar naar den aard der zaak, die er door uitgedrukt of te kennen gegeven moet worden.

Men weet hoe belachlijk *Campe* in Duitschland zich gemaakt heeft, als hij een *rendez-vous* uitgedrukt wilde hebben door een *stell-dich-ein*; en zoo met een aantal andere woorden. In de vorige Eeuw heeft men er bij ons dergelijke gesmeed, schoon weinigen zoo aanstoetelijk. Zoo is *vertegenwoordigen* voor *representer*; hetgeen echter nu in gebruik zijnde, niet uitgesloten behoeft te worden, maar waarvan de vorming niet na te volgen is. Zoo is *huishoudelijk* en *huishoukunde* ondeugdelijk om voor *economique* of *economie* in de plaats te treden, en geeft een geheel ander denkbeeld. *Bibliografie* is geen *boekbeschrijving*, maar *boekenkennis*. *Vignet* is thands geen *wijngaard-rankjen* meer, als bij den oorsprong van die benaming.

B

3°. In

- TWEEDE   3°. In dit geval moet men zich wachten van moeilijke en lange zamen-
 KLASSE.   stellingen (hoedanige de poëzij alleen toelaat, en die de dichter in
 de taal niet moet vinden, maar zich-zelfen scheppen), ten minste
 buiten den nooddwang in eenige kunstwoorden. In 't algemeen dient
 men zich te bepalen tot eene zamenzetting van niet meer dan twee
 substantiven, des noods met een adjectivum daarvoor, en daarbij
 wel acht te geven op eene goede melodie in het woord.

Bij voorb. Een *Landaafdeelingstuurder*, het *geldmiddelen-invoeringszamenstel*, zou ieder tegen de borst stooten. Men heeft echter vele zuike woorden zien vormen.

Oppervlootvoogd, *Onderkeukenmeester*, *Veldtuigmeester*, zijn zeer voldoende woorden; maar geheel anders is het met *Geschutmeester*, *Hoofdbouwmeester*, waarin de zamenhoring der lange tylben met den accent worstelt. *Opperbouwmeester* klinkt beter. *Opperbestuurder*, *Medegemagigde*, en dergelijke Daktylische of Anapestische woorden zijn hoogstdienstig ter vorming van een welluidend profa, waarop men voornamelijk dient acht te geven.

De Jambische of Trochaïsche woorden, zijn bij ons veel te talrijk, en dienen niet vermeerderd te worden. De Dichter kan zich altijd redden, en heeft de taal altijd tot zijn dienst; maar de matelooze stijl moet niet belemmerd worden door gebrek aan woorden van allerlei toon en stemval.

- 4°. In de Kunstwoorden dient men vooral bedacht te zijn, op het bewaren der eigenaardige Hollandsche Kunstwoorden, die, sedert een halven leeftijd en meer, meestal verwaarloosd worden.

Zoo zegt men, sedert eenigen tijd, *licht en donker* voor 't *clair-obscur* in de Schilderkunst. Het Hollandsch Kunstwoord is 't *licht en bruin*. De Franschen zeggen *jeter une draperie*, en men aapt dit thands na. 't Hollandsch Kunstwoord plach te zijn, *sen kleed omhangen*; veel juister.

In de Doorzigtkunde was van alle tijden het *oogpunt* bekend, en leverde den teekenaar het volmaakte denkbeeld der zaak op. Tegen-
 woor-

woordig moet het op zijn Fransch, *principaal punt* zijn, hetgeen **TWEEDE**
niets te kennen geeft. En zoo een aantal. **KLASSE.**

5°. In 't bijzonder dient men mede wel acht te geven op eene genoegzame verscheidenheid van woorden, in de velerlei gevallen, waar verschillende en uit verschillende talen overgenomen bastaardwoorden van eenerlei beteekenis, geheel verscheiden zaken uitdrukken, b. v. *developpement* en *evolutie: compositie, syntaxis, en synthesis*. Vooral, wanneer beide woorden in de zelfde wetenschap, of van de zelfde voorwerpen gebruikt worden.

6°. In de adjectieven, die van substantiven afvloeien, en de substantiven die in andere talen bloote adjectieven van algemeene collectieve beteekenis zijn (als *Politica, Physica* enz.) in 't Fransch in *ique* uitgaande, moet men bedacht zijn, niet te zeer in de zamenstelling met ons woord *kunde* en *kundig* te vallen; niet alleen om de geweldige hardheid en stijfheid die dit aan de taal geeft, maar ook om de beteekenis-zelve van dien uitgang. — Met het woord *geleerdheid* en *geleerd* dient gelijke omzigtigheid in acht genomen te worden.

Politique b. v. kan Staatskunde zijn; maar meestal raakt het de kunde of kunst van het Staatsbeheer niet. *Politieke verdeeldheden* zijn geene *Staatkundige* maar *Staatsverdeeldheden, Staatspartij-schappen*; en wat is belachlijker, dan dat b. v. een kruier of schoorsteenveger zich beklagt dat hij veel heeft moeten lijden om zijne *Staatkundige denkwijze*. Een *Regtsgeleerd vertoog* is stootend, als het vertoog zeer ongeleerd is, al loopt het over het Regt. *Mijne Regtsbegrippen*, kan de onkundige zeggen; maar *Regtsgeleerde begrippen* eischen **REGTS GELEERDHEID** tot voorwerp.

7°. Men dient desgelijks wel acht te geven op het uitwerkfel dat de verplaatsing van het bastaardwoord door een ander, in de uitdrukking veroorzaakt, en op de verandering die deze verplaatsing daarin noodzakelijk maakt.

B a

B. v.

TWEEDE
KLASSE.

B. v. *Ik heb mij geïnformeerd op*, eischt eene geheel andere woordschikking wanneer men niet juist *informeeren* door *verftendigen* vertaalt. Met vele woorden die men aan het Hoogduitsch ontleend heeft, is dit het geval desgelijks. *Ik kan mij niet verweeren* (Hoogd.) of *ik kan mij niet PASSEREN* (in 't Fransch), en *ik kan niet HELPEN* (op zijn Engelsch), of *ik kan niet VOORBIJ* (in echt Hollandsch) zijn van dien aart.

- 8°. Vooral mede moet men zich niet verbinden aan 't verband van het adjectivum met zijn substantivum in de bastaardtaal; maar ieder afzonderlijk uitdrukken.

B. v. *Problema* in de Wiskunst, *Problema* in den algemeenen stijl, en *problematiek*, vorderen woorden, die tot elkander vreemd zijn.

- 9°. Doch dient men mede wel in het oog te houden, dat alfchoon men in deze verklaring, vertolking, of verplaatfing, van 't bastaardwoord door eene zuivere Hollandsche bewoording, ten volkomenste flage, dit alles fomwijlen niet genoeg is, om het bastaardwoord geheel te verbannen; ja, zelfs de rijkheid der uitdrukking onaangemerkt. Daar zijn namelijk voorwerpen (en in het bijzonder is dit waar ten aanzien van de wetenschappen en al wat tot het beheer en de uitvoering van Staats- en Regtsbewind behoort), welke, gelijk zij aan geheel de befchaafde wereld behooren, zoo ook in hun wetenschappelijk zamenftel algemeen zijn; waaruit dan natuurlijk voortvloeit, dat zij ook algemeene benamingen en uitdrukkingen hebben, die een foort van eigen taal maken, welke in alle talen ingevlochten is, en die het voor de menfchelijkheid van belang is, dat nergens geheel uitgefloten worde, maar in alle de hedendaagfche talen verftaanbaar en gangbaar blijve, dan zelfs als voor die algemeen aangenomen benamingen en uitdrukkingen, in de eigen Landtaal ook voeglijke woorden zijn, of licht gemaakt kunnen worden. Hoe veel dit mede tot bewaring van eene behoorlijke
rijk-

rijkheid, verscheidenheid, en welluidendheid toebrengt, ontdekt TWEEDE
 zich van 'zelve. KLASSE.

10°. Men voege hier bij, het belang dat er is, om zekere vreemde woorden te bewaren, als dienende tot behouding van het aanzien van zekere waardigheden, of eerplaatsen en ambten, en hetgeen daartoe behoort. Bij voorb. het schijnt niet geschikt, voor de onderscheidende benaming van *Hôtel* (als van een Vorstelijk Gezant of Staatsdienaar,) het gemeenzamer woord van *woning* of *huizing* in de plaats te stellen. Zoo als ook vele onderscheidingen van rang in de krijgsdienst, of in 't hoog bewind, daarbij voor het gemeen verloren zouden gaan, zoo men eensklaps de benoemingen in het Hollandsch wilde invoeren; hetgeen wel rijkheid van woorden genoeg heeft om die onderscheidingen verschillend te noemen, maar daarbij het middel niet voegen kan om aan zoodanige woorden (in welker toepassing altijd iets willekeurigs heerscht) dadelijk en zoo lang het gebruik ze niet volkomen bestemd heeft, dien indruk te verbinden, die aan 't algemeen ten aanzien van 't benoemde voorwerp gegeven moet worden.

11°. Voor alles is het van de volstrektste noodzakelijkheid, dat bij de te geven verklaring of vertolking, wel uitdrukkelijk de verschillende *nuances* of wijzigingen afgezonderd worden, die het vreemde woord somwijlen vereenigt, en die in de Hollandfche taal verscheidenheid van bewoording of benaming vorderen.

12°. Als mede de verscheidenheid, die aan het woord in de algemeene taal, en als kunstwoord in één of meer wetenschap, in zijne beteekenis eigen is, of die het lijden kan.

13°. En, alhoewel bij Zijne Majesteits Decisie de verklaring of vertolking alleenlijk gevorderd wordt in de eerste Lijst, en omtrent de woorden die afgeschafte worden; zoo vertrouwt echter de Commissie (en zij gelooft zich niet te kunnen ontslaan van dit hier bijzonderlijk

TWEEDE
 KLASSE.

---

aantedringen) dat het van het hoogste belang voor de taal en ter zichtbare bevordering van het Koninklijk oogmerk strekkende is, indien ook ten aanzien van de woorden op de tweede Lijst gebragt, en die het niet raadzaam is te verwerpen, zuiver Hollandsche van gelijke beteekenis worden bijgebracht, waarmede zij (des noods) te vervangen en af te wisselen zouden zijn. Iets, hetgeen niet alleen van een nuttig gebruik ter bevordering van de verscheidenheid dienen zal, maar tevens den weg banen, om zelfs ten aanzien van de thands onontbeerbare bastaardwoorden een uitzigt te openen tot invoering van meerdere en meerdere kieschheid en zuivering, door zich van lieverlede aan eene strengere Hollandsche taal te gewennen dan een misbruik van zes honderd jaren, in dit tijdstip, ons toelaat om in te voeren.

- 14°. Ook zou het bedenkelijk kunnen voorkomen, of (daar in het gebruik der bastaardwoorden en hunne vorming en afleiding, mede eene regelmaat of *Analogie* is, onze taal eigen) ten opzichte van die genen, welke men zal oordeelen te moeten behouden, niet bijzonder mede in aanmerking dient genomen te worden het taalgebruik bij ons gevestigd, met afkeuring van de sedert kort ingedrongen vorming der Hoogduitschen, die hoofdzakelijk hunne bastaardwoorden uit het Latijn ontleenen, terwijl de onzen grootendeels uit de Fransche taal tot ons overgekomen, het Fransche taaleigen behouden, ja, dan zelfs wanneer wij ze onmiddelijk uit het Latijn scheppen, door de Fransche vorm als doorgaan. Zoo zeggen de Duitschers b. v. *Kapitalien*, terwijl wij ten allen tijde, en met zachter uitspraak, *Kapitalen* zeggen; en op gelijke wijze heeft men, tot het derde vierdedeel der vorige Eeuw ingefloten, altijd *Regalen*, en *Chemicalen* gezegd; waar voor nu, sedert den algemeenen invloed der Duitsche schriften, veelal *Regalien* en *Chemicalien* gehoord wordt. Van dien aart is ontzaglijk veel op te teekenen. Doch, hoezeer de Commissie gevoelt, dat dit punt niet als hoofdzaak mede behandeld kan worden, zonder in wijdloopigheden te vallen, zij gelooft echter dat het niet geheel veronachtzaamd behoort te worden, maar tot zekere algemeene grond-

grondregels gebragt, die voor ieder bevatbaar zijn, en zich als van TWEEDE
KLASSE.
 zelyen aanbieden.

Wij komen tot het geval van twijfeling over het Hollandsch Burgerregt; het zij dan uit oorsprong en aart van het woord-zelve, het zij door aanne-
 ming.

Wat het eerste punt hierin betreft; de Commissie vertrouwt, dat men 't
 daar voor te houden hebbe, dat een woord voor **ECHT** Hollandsch behoort
 te gaan, wanneer

- a) Zijne wortelsijlbe de beteekenis daaraan geeft, en die wortelsijlbe
 in 't Hollandsch niet vreemd, maar eigen is.

Dus is b. v. *tintelen* (eigenlijk *tentelen*) Hollandsch, en niet
 van 't Latijnsch *titillatio*. Het heeft tot wortel *tin*, *ten*, *tan*
 (ook reeds in het A—S bekend), dat is *vuur*; waarvan ook
tender, of *tander*, nu *tonder*.

- b) Wanneer het woord zijne verwantschap (niet bloote afzetsels,
 maar stam en takken tevens) in onze taal heeft; al ware dan ook
 de wortel meer of min bedenkelijk, als aan meer talen gemeen.

Dus is het b. v. met *regel*, dat *re*, *rij*, *reiken*, *reeks*,
rijgen, *regt*, (dat is *ge-re-ge*) enz. tot verwanten heeft, en,
 ondanks het Latijnsche *regula*, *regere*, *riga*, enz. zich als
 Hollandsch wettigt.

- c) Wanneer het woord, in de oude Noordelijke talen bekend en ge-
 worteld, de echte Duitfche vorming heeft, welke onze taal ken-
 teekent, vrij van nieuwe Hoogduitfche wanftakigheid.

Dus is het b. v. met *schoof* voor korenhalmenbosch, dat nog
 in het Deensch *bosch* of *woud* (*nemus*) beteekent.

En

TWEEDE   En wat het punt van verkregen Burgerregt door **AANNEMING** betreft,
KLASSE.   hier schijnt omtrent oude woorden meestal weinig twijfel te kunnen vallen;
 ten minste, zoo wanneer zij van altijd doorgaand gebruik zijn geweest.

Wie, b. v. kan twijfelen, of het woord *oir* (schoon dan uit *heres* gemaakt), of wel *haan* en *hoen* (schoon eigenlijk in hun oorsprong bloot Deensche voornaamwoorden, *hij* en *zij* betee-kenende), in onze taal eigen geworden zijn? Ten aanzien van later ingeslopen of wel ingedrongen woorden, schijnt wel niet anders dan het voorbeeld der beste schrijveren die er zich van bediend of (blijkbaar) met opzet van onthouden hebben, beslissend te moeten zijn. Omtrent zeer nieuwe woorden eindelijk zal het gebruik moeten gelden; doch als dan mag men, wat Germanismen, of woorden, daarvan verdacht, betreft, veiligst terug gaan tot den tijd, die de in onzen leeftijd opgekome ne overstroming van Hoogduitsche, uit het Hoogduitsch vertaalde, en op Hoogduitscheren leest geschoeide schriften, voorafging, toen de smaak nog vrij was van deze nieuwe en voor ons taaleigen zoo verwotstende verbastering.

En hiermede vertrouwend e genoegzaam de stoffe toegelicht te hebben, voor zoo veel zulks bij een voorloopig bericht of verflag ter aanbieding van een kort overzicht der zaak, geschieden kan, zal de Commissie overgaan tot een voorstel ter regeling van den arbeid.

Gelijk in alle zaken van eenigen aanmerklijken omvang de verdeeling des arbeids en gemakkelij kheid en tijdwinst verschaft, zoo zou de Commissie daarvoor zijn om het werk bij afdeelingen optezetten: namelijk

- a) Algemeene woorden, die uit het Fransch en Latijn genomen, of daartoe te brengen zijn.
- b) Algemeene woorden, die uit het Hoogduitsch genomen zijn; daar-

on-

onder begrepen ondeugdelijke en thands in zwang rakende uitdrukkingen. TWEEDE
KLASSE.

- v) Algemeene woorden, uit andere het zij Oosterfche of Westersche talen overgenomen.
- 2) Kunstwoorden van Spraakkunst, Redeneerkunst, Redekunst.
- 3) Kunstwoorden van Regtsgeleerdheid en Regtsvordering.
- 4) Kunstwoorden van de Geneeskunst en de Wetenschappen tot derzelve beschouwing of oefening behoorende.
- 5) Bijzonderheden van den Kanselarijstijl, en al hetgeen daaronder voeglijk gerangschikt kan worden. B. v. Staatsampten, Wapenkunde, enz.
- 6) Kunstwoorden van de fraaije kunsten, als Schilder-, Graveer-, Zang-, of Toon-, en Bouwkunst.
- 7) Kunstwoorden der Wiskunde, en wat daartoe behoort.
- 8) Kunstwoorden der Natuurkunde, en van hetgeen daartoe behoort.

Hoezeer met de opnoeming dezer Hoofden alles niet ingesloten is, vertrouwt echter de Commissie dat hiermede genoegzaam aan die volledigheid voldaan zal zijn, die men bij voorraad, en eer het algemeen Woordenboek tot stand zal gebragt zijn, verwachten of vorderen kan. Ook geloofst zij dat ieder dezer vakken, om voor het dagelijksch gebruik te voldoen, zo heeft veel woorden niet zal behoeven te bevatten, dat men tegen den arbeid behoefte op te zien. Volkomenheid zal alleen na de volmaking des gemeenen Woordenboeks mogelijk zijn.

Ieder dezer afdeelingen van woorden, of bijzondere Lijsten zouden in

C

twee

TWEEDE twee kolommen kunnen worden gesteld; de eene reeks de verwerpelijke behelzende, de andere de te behouden woorden, zoo veel deze noodig hebben opgenoemd, en elk in 't bijzonder geregtvaardigd te worden.

De Leden zouden bijzonder verplicht dienen te worden, op ieder gedeelte te raadplegen zoo met KILIAAN, als PLANTIJN, met MEYERS Woordenfchat, de Inleidingen van HUIG en WILLEM DE GROOT, *de Kamer In liefde bloeiende*, en voorts met zoodanige schriften, als in elk der vakken, of in het algemeen, als in zuiver Nederduitsch vervat, bekend zijn.

Deze Lijsten door de verscheiden Leden der daartoe te benoemen Commissie afzonderlijk (ieder van hun, naar zijne keuze of bij loting, met een of meer van dezelve belast zijnde) gevormd, zouden dienen rond te gaan onder allen; door elk afzonderlijk overgezien, aangevuld, en volmaakt te worden, en vervolgens bij voorraad aan de Klasse te worden aangeboden, ten einde daaruit, na goedkeuring of meerder volmaking, van de Leden der Klasse, de twee algemeene Lijsten door Zijne Majesteit begeerd, mogen worden zamengesteld.

En zoude de Commissie van begrip zijn, dat dit werk ten allerspoedigste ter hand dient te worden genomen; en dat inmiddels aan Zijne Excellentie, den Heere Minister, eenig min of meer uitgewerkt Berigt zou dienen gegeven te worden (het zij bij wege van mededeeling van dit verslag, het zij anders) op zoodanige wijze als de Vergadering zal mogen goedvinden; waaruit aan Hoogstdezelve tevens blijken moge, zoo van de bereidwilligheid en ijver der Klasse en harer Commissie, als van den omvang van het Werk, en van de gronden, op welke men naar het gevoelen der Klasse in de uitvoering zal dienen te werk te gaan.

B I L D E R D I J K.

M. S I E G E N B E E K.

P. W E I L A N D.

J. H. V A N D E R P A L M.

J. W. B U S S I N G H.

De

VERSLAG WEGENS DE BASTAARDWOORDEN. 19

De Vergadering heeft, na dankbetuiging aan de Leden der Commissie, **TWEDE**
goedgevonden, zich met de gelegde gronden en vereenigen, het rapport te **KLASSE.**
doen drukken, hetzelfde aan Zijne Excellentie, den Minister tot de Binnen-
landsche Zaken, met eenen brief ter geleide, te doen aanbieden, en de
werkzaamheden ten dien aanzien te verdeelen in de eerstkomende Vergade-
ring, op den 25sten van Bloemaand 1809.

J A C O B U S   S C H E L T E M A.
Secretaris.

